

وزارت آموزش و پرورش
اداره کل آموزش و پرورش استان خوزستان
معاونت آموزش ابتدایی
اداره تکنولوژی و گروه های آموزشی

سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹

درسنامه مطالعات اجتماعی

پایه ششم

درس ۱۲ مطالعات

« چرا فرهنگ و هنر در دوره ی صفویه شکوفا شد؟ »

دانش آموزان عزیز، در درس گذشته آموختیم که اوج شکوفایی شهر اصفهان در دوره ی صفویه بوده است.

در این درس با دلایل شکوفا شدن فرهنگ و هنر در این دوره آشنا می شویم.

تشکیل حکومت صفویه:

دانش آموزان خوبم، در اوایل قرن دهم هجری اوضاع سیاسی و اجتماعی ایران نابسامان بود و حکومت قدرتمند وجود نداشت و

هر بخش کشور در اختیار حکومتی بود. در این اوضاع آشفته **شاه اسماعیل صفوی** سلسله ی صفویه را تاسیس کرد.

مشهورترین پادشاه صفویه شاه عباس اول است که اصفهان را به پایتختی انتخاب کرد.

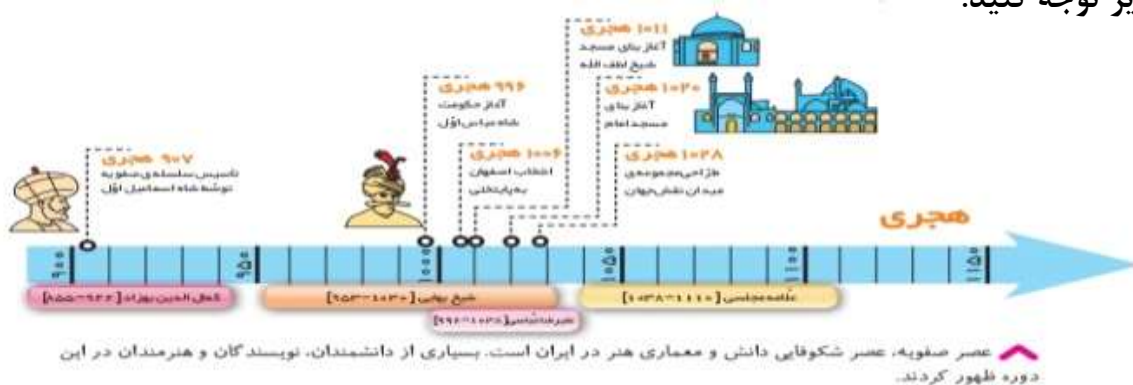
با مطالعه ی دقیق کتاب درسی، متوجه می شویم که، صفویان، مذهب شیعه را مذهب رسمی کشور اعلام کردند و آن ها از

عالمان دینی و مراسم مذهبی حمایت می کردند و به ساختن مساجد علاقمند بودند.

قلمرو صفویان

به خط زمان زیر توجه کنید.

عصر صفویه، عصر شکوفایی دانش و معماری هنر در ایران است. بسیاری از دانشمندان، نویسندگان و هنرمندان در این دوره ظهور کردند.

با بررسی خط زمان متوجه می شویم که، عصر صفویه ، عصر شکوفایی دانش و معماری هنر در ایران است. دانش آموزان عزیزم : در فعالیت یک کتاب، از شما خواسته شده که با دقت کاربرگ شماره ۱۴ را انجام دهید.

شما می توانید یک خط زمان برای سن دو نفر از اعضای خانواده، و خودتان بکشید.

جدول زیر را با توجه به متن درس پر کنید.

مذهب صفویان

علاقه صفویان به ساخت.... بود

پایتخت صفویان

مشهورترین پادشاه صفوی

دلایل گسترش هنر و معماری در دوره ی صفویه به شرح زیر است.

حکومت قدرتمند و یکپارچه

صفویان توانستند مخالفان و دشمنان خود را در داخل کشور سرکوب کردند. آنها با دشمنان قدرتمند خود، مانند عثمانی ها در غرب و ازبکان در شرق نیز جنگیدند و پیروزی هایی را بدست آوردند.

رونق تجارت

در دوره ی صفویه ، تجارت و دادوستد رونق زیادی پیدا کرد. کالاهای صادراتی مهم ایران در آن زمان، ابریشم و پارچه های زربفت ، و سنگهای قیمتی و خشکبار بود، که هم از راه خشکی با کاروان ها و هم از راه دریا با کشتی به کشورهای دیگر فرستاده می شد. از این تجارت ثروت و درآمد خوبی بدست می آمد.

نمونه پارچه زربفت در دوره صفویه

برقراری امنیت در راه ها و شهرها

حکومت صفویه ، به ساختن راهها و کاروانسراها اهمیت زیادی می داد.

کاروانسراها ، محل استراحت و تامین آذوقه ی مسافران و چهار پایانی بود که راه های طولانی را از شهری به شهری دیگر طی می کردند. صفویان امنیت را در راه ها و شهرها برقرار کردند و همین امنیت باعث می شد کاروان ها با آسودگی سفر کنند.

کاروانسرای شاه عباسی، سمنان

حمایت از هنرمندان

حاکمان صفویه به ویژه شاه عباس از هنرمندان و صنعتگران و دانشمندان حمایت می کردند. ، آن ها برای ساختن بنا های با شکوه ، پول زیادی خرج می کردند.

شاهان صفوی مانند سایر شاهان ثروتمند بودند. آن ها زمین های زیادی را در کشور به ملک شخصی خود در آورده بودند.

درآمد حکومت و مخارج شاه و درباریان، از راه مالیات هایی که از ولایات می گرفتند، تامین می شد. کشاورزان و بازرگانان و

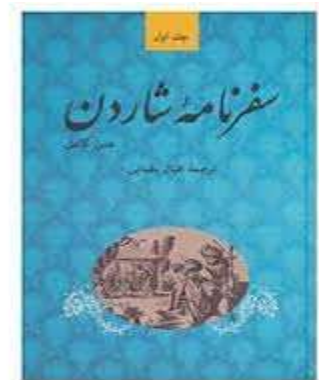
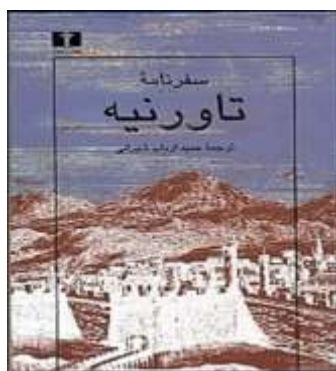
صنعتگران و همه ی مردم مجبور بودند بخشی از درآمد خود را به ماموران حکومت بدهند.

در زمان های گذشته سفر از سرزمینی به سرزمین دیگر دشوار بود، اما در آن زمانگاهی افرادی پیدا می شدند که برای آشنایی با شهرهای دیگر و مردمان آنها و به قصد زیارت یا تحصیل علوم دینی با همه ی رنج و مشقت، سفر می کردند و سفر آن ها گاهی ماه ها یا سال ها طول می کشید.

سفرنامه: بسیاری از جهانگردان دیده ها و شنیده ها و خاطرات خود را از سفرهایشان می نوشتند و گاهی با نقاشی نیز تصور می کردند. به این نوشته ها «سفرنامه» می گویند.

در دوره های مختلف تاریخی ، جهانگردان زیادی از اصفهان دیدن کرده، و در سفرنامه های خود درباره ی این شهر مطالبی نوشته اند.

دو نمونه از این سفرنامه ها را در تصویر می بینید.

دانش آموزان عزیزم، با دقت فعالیتهای ۳ و ۲ را در کتاب کامل کنید.

جدول را با توجه به مطالب بالا کامل کن.

کالاهای صادراتی مهم
ایران در دروه صفوی

دشمنان صفوی در
شرق و غرب

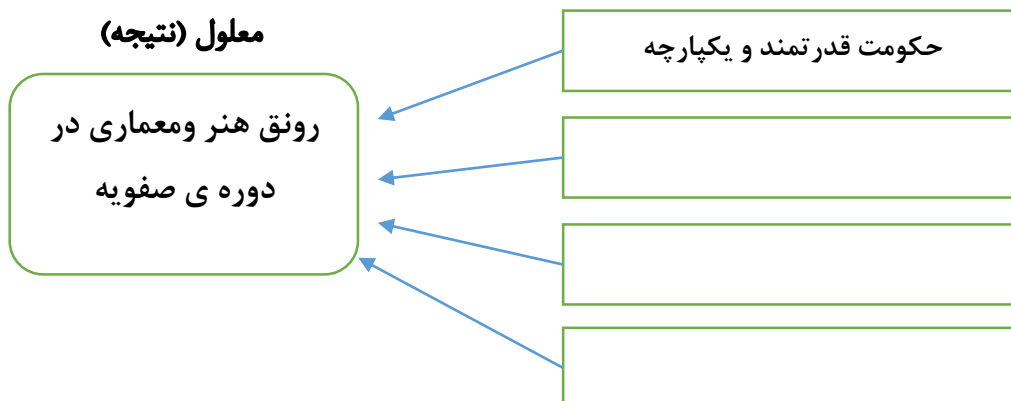
کالاها از چه راه
هایی صادر می شدند؟

فرزند پرتلاشم: پس از مطالعه دقیق این درس به سوالات زیر پاسخ بده.

- ۱- در اوایل قرن دهم هجری، اوضاع ایران چگونه بود؟
- ۲- کدام شاه صفوی اصفهان را به پایتختی انتخاب کرد؟
- ۳- عصر شکوفایی دانش و هنر در چه دورانی بوده است؟
- ۴- دلایل گسترش هنر و معماری در دوره صفویه را نام ببرید؟
- ۵- تجارت چگونه در دوره صفویه رونق پیدا کرد؟
- ۶- کاروانسرا چگونه جایی است؟
- ۷- چه عاملی باعث شد در دوره صفویه کاروان ها با آسودگی سفر کنند؟
- ۸- حاکمان صفوی چگونه از هنرمندان و دانشمندان حمایت می کردند؟
- ۹- درآمد حکومت صفوی و مخارج شاه و درباریان از کجا تامین می شد؟
- ۱۲- در گذشته افراد به چه منظور سفر می کردند؟
- ۱۳- سفرنامه چیست؟ دو نمونه از سفرنامه هایی که به اصفهان مربوط است را نام ببرید.
- ۱۴- جدول زیر را کامل کنید.

اوقات فراغت

دانش آموز خوبم آیا تا کنون به این فکر کرده اید در روز چند ساعت وقت صرف بازی ،

ورزش، تلویزیون نگاه کردن و... می کنی؟

چند ساعت به درس خواندن مشغول هستی؟ چه زمانی را صرف خوابیدن و تفریح با دوستان خود صرف می کنی؟

کاریک دانش آموزان درس خواندن است و معمولاً در تابستان بچه ها به مدرسه نمی روند یا درسی ندارند. گاهی خانواده

آن ها را در کلاس های تفریحی ورزشی، علمی آموزشی و هنری ثبت نام می کنند. که از وقت بیکاری فرزندشان درست استفاده کنند.

شما نیز کارهایی را که در یک روز انجام می دهی در کادر زیر یادداشت کن.

.....
.....
.....

معمولاً وقت هایی که درس نداری به چه کاری دیگری مشغول هستی؟

.....
.....
.....

شاید تا به حال این ضرب المثل را شنیده باشید «وقت طلاست» منظور از این عبارت چیست؟

منظور از این ضرب المثل این است که وقت ما با ارزش است و ما باید آن را به طور درستی استفاده کنیم.

زندگی انسان، مدت زمانی است. که در اختیار دارد این زمان به ثانیه ها و روزها و هفته ها و سال ها تقسیم شده است که در اصطلاح به آن «اوقات» یا «وقت» می گوئیم.

ممکن است شما تا به حال دقت نکرده باشید که در یک شبانه روز چند ساعت را به چه کاری اختصاص می دهید.

اگر درباره ی فعالیت های یک روز خودمان به دقت فکر کنیم، ممکن است به این نتیجه برسیم که کارهایی را بیش از حد یا

کمتر از حد لازم انجام می دهیم. یک راه مناسب برای فهم بهتر این موضوع این است که نمودار زندگی روزانه ی خودمان را

ترسیم کنیم.

یک پرسش آیا اوقات بیکاری شما با دوستان خود یا دیگر اعضای خانواده یکی هست؟

با پدر یا مادر بزرگ یا یک نفر از افراد مسن خانواده گفت و گو کن و از او بخواه درباره‌ی
چگونگی گذراندن اوقات فراغت در گذشته برای شما صحبت کند.

.....

.....

.....

فکر کن: چند شیوهی خوب و جالب برای پرکردن اوقات فراغت که کمترین هزینه و امکانات را
نیاز داشته باشد، پیشنهاد کن.

.....

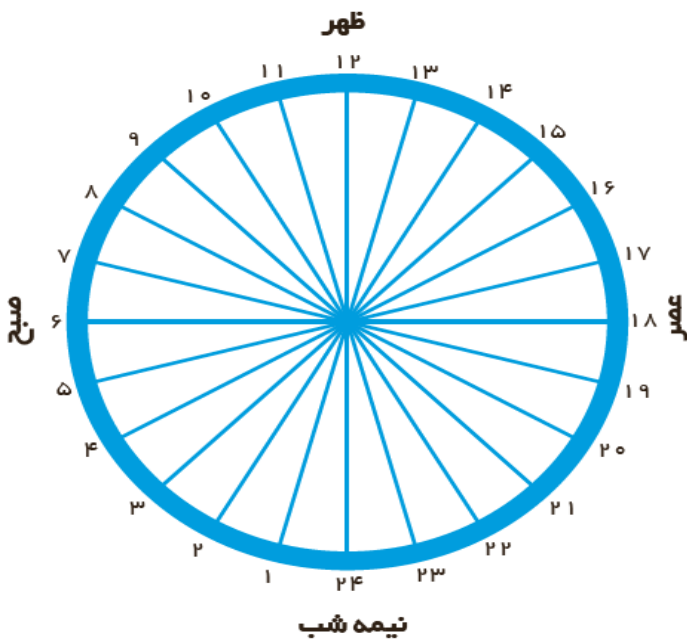
.....

.....

چگونه نمودار زمانی زندگی روزانه را ترسیم کنیم؟

یک شبانه روز چند ساعت است؟ یک دایره رسم، و آن را به ۲۴ قسمت مساوی تقسیم کرده ایم. هر قسمت نشان دهنده‌ی
یک ساعت است. فعالیت های یک شبانه روز خود را در نظر بگیرد؛ برای مثال، شب گذشته چه ساعتی خوابیدی و صبح چه
ساعتی از خواب بیدار شدی؟ یعنی چند ساعت خواب؟ به همان میزان، تعداد ساعات را روی نمودار جدا کن و رنگ بزن.

در خانه زیر بنویس هررنگ از دایره نشانه‌ی چیست؟

.....

برنامه‌ی متعادل

در برنامه‌ی متعادل، استراحت و خواب، درس خواندن، عبادت کردن و تفریح و سرگرمی به اندازه‌ی کافی وجود دارد و هر کاری در موقع مناسب انجام می‌شود؛ به عکس در برنامه‌ی نامتعادل به بعضی از بخش‌های زندگی، کمتر یا بیشتر از حد لازم توجه می‌شود.

در برنامه‌های متعادل، استراحت و خواب کافی وجود دارد. دیر خوابیدن و کمبود خواب بر سلامت جسم و روان ما تأثیرات بدی به جای می‌گذارد.

کم خوابی می‌تواند موجب خستگی، بداخلاقی و کندی یادگیری بشود. در برنامه‌های متعادل، ساعات درس خواندن و ساعات کارکردن نیز باید به اندازه‌ی کافی باشد؛ یعنی فرد نه آن قدر تنبلی کند که درس یا کار را فراموش یا به آن‌ها کم توجهی کند و نه آن قدر در درس و کار غرق شود که هیچ وقتی برای تفریح یا ارتباط با خانواده و دوستان و خویشان نداشته باشد.

فعالیت

امروز تعطیل است. نیلوفر تصمیم دارد یک برنامه‌ی روزانه خوب برای خود تنظیم کند تا هم موجب پیشرفت تحصیلی او شود و هم بهترین استفاده را از وقت خود کرده باشد. او به تازگی با شیوه‌ی درست کردن یک برنامه روزانه با استفاده از نمودار زمانی آشنا شده است. او می‌داند یک برنامه‌ی خوب باید متعادل باشد و تمامی بخش‌های مختلف زندگی چون تفریح، کمک به خانواده و درس‌های مدرسه و خواب و استراحت و کارهای روزانه را در بر بگیرد.

با توجه به این نکات :

۱. به نظر شما بهترین برنامه‌ی روزانه‌ی او می‌تواند برای خود در نظر بگیرد چیست؟

۲. منظور از حفظ تعادل در تنظیم برنامه‌ی روزانه چیست؟

۳. آیا شما می‌توانید یک برنامه‌ی روزانه پیشنهادی برای او با استفاده از نمودار زمانی ترسیم کنید؟

۴. منظور از ضرب المثل وقت طلاست چیست؟ و چه ارتباطی با این درس دارد؟

این جمله حضرت علی (ع) را با خط خوش بنویس.

از دست دادن فرصت موجب ندامت داندوده است.

.....

برنامه ریزی برای اوقات فراغت

انسان ها، اغلب اوقات خود را برای کار یا تحصیل یا وظایف و تکالیفی که بر عهده دارند، صرف می کنند. به اوقاتی که فرد از این کارها فارغ یا آسوده است، اوقات فراغت می گویند. فراغت زمانی است که پس از کار یا تکالیف درسی، فرصت پیدا می کنیم تا به فعالیت های دلخواه خودمان مانند کارهای هنری، ورزش و بازی و سرگرمی های مفید یا آموختن مهارت های مختلف بپردازیم.

برای دانش آموزان، روزهای تعطیل و همچنین تعطیلات تابستان، فرصت خوبی برای این فعالیت هاست.

شما دوست دارید چه کارهایی در تابستان انجام دهید؟

.....
.....
.....

بازی های قدیمی

با گذشت زمان به تدریج شیوه های گذران اوقات فراغت تغییر کرده است. در هر دوره ی تاریخی، گروه های مختلف مردم، شیوه های متفاوتی برای اوقات فراغت خود داشته اند.

برای مثال در گذشته ی نه چندان دور، مردم با شرکت در مراسم و جشن ها، شرکت در مسابقات زورآزمایی و تیراندازی، مجالس نقالی و بازی های گروهی خود را سرگرم و اوقات فراغت خود را پر می کرده اند. بعضی از این بازی ها و سرگرمی ها تا امروز بین مردم باقی مانده است.

نام چند بازی قدیمی را با کمک خانواده بنویس.

.....
.....

مکان های عمومی گذران اوقات فراغت

همه ی فعالیت های مربوط به اوقات فراغت در منزل انجام نمی شود. ما برای بسیاری از فعالیت ها از مکان های عمومی استفاده می کنیم.

رفتارهای مناسب در مکان های عمومی گذران اوقات فراغت

مکان های عمومی گذران اوقات فراغت به همه ی مردم متعلق است. وظیفه ی ما است که در حفاظت از این مکان ها و وسایل و امکانات داخل آن ها بکوشیم.

هر یک از مکان های گذران اوقات فراغت، مقررات مخصوص به خود را دارد. در این مکان ها چه آداب و

مقرراتی را رعایت می کنیم؟

.....
.....
.....

با مراجعه به کتاب و پرس و جو از

بزرگ ترها چند مورد را بنویس.

درمحل زندگی شما چه امکانات عمومی برای گذران اوقات فراغت وجود دارد؟ پرس و جو کن و نام و نشانی آن ها را بنویس.

دلبندم! فعالیت ۸ کتاب را بنویس.

چند مورد از جاهایی که می توان اوقات فراغت خود را گذراند.

۱. فرهنگسرا

۲. کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

۳. کتابخانه های عمومی

۴. کتابخانه های مدارس

۵. سالن های تئاتر و سینما

۶. نمایشگاه ها

۷. بوستان ها (پارک ها)

۸. مجموعه های شهرسازی

۹. اردوگاه ها مجتمع های فرهنگی هنری

..... ۱۰

..... ۱۱

..... ۱۲

جا های خالی بالا را شما پر کن.

انواع لباس

درس ۱۵ مطالعات

همراهان عزیز، سلام

امروز می خواهیم درباره دوستان مهربانی صحبت کنیم که همیشه همراه ما هستند . دوستانی که در گرما و سرما ، در مهمانی و مدرسه و خونه و بازار و ..... هر جا که باشیم ما را می پوشانند . بله حدستان درست است . اسم این دوست: لباس است. تا الان به لباس هایی که هر روز به تن می کنید توجه کرده اید؟

اگر یک روز صبح بخواهید برای مدرسه رفتن حاضر شوید، می توانید با همان لباسی که در منزل پوشیده بودید به مدرسه بروید؟

حالا تصور کنید یک روز عصر از مدرسه برگشته اید ، مادرتان می گوید امشب به جشن عروسی دعوت هستیم. آیا می شود با همان لباس مدرسه به عروسی بروید؟

اگر ببینید یک نفر در روزی گرم و تابستانی ، پالتو و شال گردن پوشیده است تعجب نمی کنید؟
بله این موقعیت ها خنده دار و اشتباه هستند. ما در این درس می خواهیم با انواع لباس ها بیشتر آشنا بشویم.

فعالیت

به عکس های زیر دقت کن و نام هر گروه اجتماعی یا شغلی را زیر آن بنویس.

گروه اجتماعی

.....

گروه اجتماعی

.....

لباس و موقعیت های مختلف	ما در موقعیت های مختلف مانند حضور در منزل ، مهمانی ، مدرسه ، مراسم عزاداری ، ورزش کردن و ... لباس های متفاوتی می پوشیم.
لباس و فعالیت های اجتماعی	از روی لباس بعضی مشاغل یا گروه های اجتماعی افراد را می توان شناخت. مثل: پلیس ، آتش نشان، طلاب ، پزشک ، پاکبان و ....
لباس و آب و هوا	لباس ما در فصول گرم یا سرد و در مناطق سردسیر یا گرمسیر ، از نظر جنس ، شکل و رنگ متفاوت است.
لباس و اقوام مختلف	اقوام مختلف با توجه به فرهنگ متفاوت شان از لباس های محلی خاصی استفاده می کنند.
لباس و دوران تاریخی	از زمان های قدیم تا به امروز ، در دوره های تاریخی مختلف ، لباس مردم نیز تغییر کرده است.

لباس و فعالیت های اجتماعی

گروه های مختلف اجتماعی و شغلی لباس های متفاوتی به تن می کنند. لباس های این گروه ها بسته به کار و نقش آن ها در اجتماع متفاوت است و از روی لباس آن ها می توان به شغل یا حرفه ی آن ها پی برد.

مانند : روحانیون ، کارگران معدن ، خلبان ها ، پرستاران ، حجاج ، آتش نشان ها ، ورزشکاران ، اعضای هلال احمر و ....

شما می توانید چند مثال دیگر بزنید؟ .....

لباس و آب و هوا

آب و هوای ایران در نقاط مختلف گرم و خشک ، سرد ، گرم و مرطوب و در بعضی نقاط معتدل است. تنوع آب و هوا باعث استفاده مردم از لباس های مختلفی از نظر شکل ، جنس و رنگ استفاده کنند.

نکته : در مناطق گرمسیر و در فصل های گرم سال از لباس هایی با رنگ های روشن و جنس های نازک تر استفاده می شود و در مناطق سردسیر و فصل های سرد سال از لباس هایی با رنگ های تیره تر و جنس های ضخیم تر استفاده می گردد.

فعالیت

به این عکس ها توجه کنید. با توجه به نوع لباس شان حدس بزنید این افراد در چه منطقه ی آب و هوایی زندگی می کنند؟

لباس اقوام مختلف

در کشور پهناور ما اقوام مختلفی مانند : لر ، کرد ، عرب ، فارس ، ترک ، بلوچ ، ترکمن ، گیلک و ... زندگی می کنند. هر یک از این اقوام لباس محلی مخصوص خود را دارند. به طوری که در گذشته با توجه به این لباس ها می توان حدس زده هر شخص اهل کدام منطقه است.

نکته : امروزه لباس های محلی بیشتر در مراسم یا جشن های خاص مورد استفاده قرار می گیرند.

نکته : با مراجعه به موزه مردم شناسی می توان انواع لباس های محلی را مشاهده کرد.

فعالیت

به تصاویر بالا نگاه کن . با پرس و جو از بزرگترها و مراجعه به کتاب یا منابع دیگر به پاسخ زیر پاسخ بده :

۱- هر کدام از پوشش ها مربوط به کدام اقوام ایرانی است؟ .....

۲- کدام اقوام در استان شما زندگی می کنند؟ .....

۳- لباس محلی قومیت شما چیست؟ .....

۴- لباس محلی شما چه ویژگی هایی دارد و مناسب چه آب و هوایی است؟ .....

لباس و دوران تاریخی

در دوره های مختلف تاریخی شکل پوشش مردم نیز تغییر کرده است. البته بعضی موارد مشترک بین لباس ها در طول زمان باقی مانده است .

در زمان های قدیم هم گروه های مختلف اجتماعی مثل شاهزادگان ، روحانیون ، نظامیان و ... لباس مخصوص به خود را می پوشیدند.

فعالیت های پایانی

در تصاویر زیر به لباس مردان و زنان ایرانی در طول تاریخ توجه کرده و یک ویژگی مشترک در پوشش مردان و یک ویژگی مشترک در پوشش زنان پیدا کن.

دوره صفوی

دوره قاجار

دوره اشکانی

دوره هخامنشی

دوره صفوی

دوره قاجار

دوره اشکانی

دوره هخامنشی